

ההתנתקות מעזה כ"ניסוי מעבדה"

מאת האלוף (מיל') גרשון הכהן

מבט מבס"א מס' 1,257, 16 באוגוסט 2019

תקציר: במאבק הציבורי על הסיפור המסביר את היגיון התפתחות האיום מעזה מאז ההתנתקות טמונה הצלת מדינת ישראל מפני פוטנציאל הסיכון החבוי ב"פתרון" שתי המדינות.

בקיץ 2005, לקראת ההתנתקות, פרסמה "המועצה לשלום ולביטחון" הצהרה חתומה בידי מאות בכירים לשעבר במערכות הביטחון בהבטחה כי "ההתנתקות תשפר את מצבה הביטחוני של מדינת ישראל". לאחר 14 שנים, רבים מאותם "מומחי ביטחון" - בהם האלוף הטרי במיל' יאיר גולן - ממשיכים להחזיק בדעה כי ההתנתקות מרצועת עזה שיפרה את מצבה הביטחוני של ישראל. טענתם נתמכת בעיקרה על השוואת מספר הפצועים וההרוגים בשנים שלפני ההתנתקות לשנים שלאחריה. הם לא סופרים את שיבוש התנהלות התקינה של המדינה, החל מהסבל המתמשך הנגרם לישראלים רבים, דרך השקעות עתק במיגון היישובים ובהקמת מכשול נוסף שעלותו עד כה מעל ארבעה מיליארד שקלים, וכלה בעלות הכבדה של שלושת המבצעים הגדולים וסבבי הלחימה הרבים. כך למשל הגיעה עלותו של מבצע צוק איתן לבדו, בסיכום ההוצאה הצבאית וההוצאות האזרחיות וחישובי אובדן התוצר ליותר מעשרה מיליארד שקלים. ה"מומחים" אף מתעלמים ממאזן האימה שיצר חמאס באמצעות יכולותיו לשבש את שגרת החיים בעורף הישראלי, וכמובן מתכחשים לתופעת אובדן חופש הפעולה הישראלי הנובע מהתהוותו של מאזן האיום הרקטי. מעל לכל ולפני הכל, בהצבת מספר הנפגעים כמדד עיקרי לבחינת מצב ביטחוני, כפי שעשו מפקדי הצבא האמריקני בווייטנאם לשם הצדקת הדשדוש המתמשך, מתעלמים ה"מומחים" מההבנה שמשוואת ביטחון לאומי רחוקה מלהיות תלויה בעיקרה בכמות הפצועים וההרוגים. אם זה אכן היה מדד עיקרי, היו נמנעים בין היתר מרבית המאבקים לשחרור לאומי.

לא במקרה, אלה המחזיקים בדעה כי ההתנתקות היטיבה את מצבה הביטחוני של ישראל הם גם אלה התומכים בפעולות התנתקות נוספות ביהודה ושומרון. הזיקה בין מה שהתפתח בעזה לאחר יציאת צה"ל ועקירת היישובים בקיץ 2005 לבין מה שעלול להתהוות אם ימומש מהלך דומה ביהודה ושומרון מחייבת למידה עניינית וביקורתית בהתייחסות לכל שהתרחש ברצועת עזה ב-14 שנים האחרונות.

השתלטות חמאס

נסיגת ישראל חיזקה את השקפת חמאס כי הניצחון הפלסטיני יושג בדרך ה"התנגדות" ולא בדרך המדינית כגישת מחמוד עבאס. להתהוותה של ישות ריבונית חמאסית ברצועת עזה השלכות רבות המחייבות בחינה מחדש של תהליך אוסלו. הנחת יסוד שנמוגה, בהשפעת ההתנתקות, היא ההנחה כי בויתורים הדדיים בין העמים ייווצרו תנאים להכרה

הדדית ולהשלמה עם סיום הסכסוך. על פי גישת חמאס שהפכה לדומיננטית, לא ויתור למען שלום הניע את הישראלים לסגת מעזה אלא מצוקה אופרטיבית ומנטלית לנוכח פעולות ה"התנגדות" המתמשכות, בדומה לבריחה המבוהלת מלבנון ב-2000. במגמה זו הוטל על פתרון שתי המדינות היגיון רדיקלי שצבע אותו, כדברי ח'אלד משעל, בצבעי תכנית שלבים מתמשכת בדרך של מאבק אין קץ.

ההיפרדות כהיגיון מרחבי

מזה שנים מוכונת התקווה הישראלית להסדרה מרחבית מפרידה, כפי שתוארה על-ידי אהוד ברק בהיותו ראש ממשלה במילים "הם שם ואנחנו כאן". עם יציאת ישראל מרצועת עזה עוצב המרחב על פי היגיון זה כמערכת גבול טוטאלית המסדירה את ההפרדה באמצעות גדר ומשטר גבול צבאי מובהק ונוקשה. בכך הושג לכאורה מצב הפרדה אידיאלי. אלא שהתפתחות חמאס והג'יהאד הפלסטיני, בדפוסי התחמשותם ובהיגיון פעולתם, הציב אתגר מערכתי מורכב. עבור רקטות ופצצות מרגמה, כמו גם בלוני נפץ ותבערה, הגדר אינה מכשול. אף לא לאיום המנהרות. הגדר אמנם מסייעת בשגרת הביטחון השוטף, אך באופן סימטרי מסייעת גם ליריב המתעצם בבטחה מעבר לה. בחסות הגדר והסדר המרחבי המפריד הצליחו חמאס והג'יהאד לבנות כוח צבאי סדור, מאורגן על בסיס גדודים וחטיבות, עשיר במערכי אש רקטיים חבויים ומוגנים, ונתמך על-ידי מערכת פיקוד ושליטה יעילה. את כל אלה לא ניתן היה לבנות ולקיים אלמלא ההסדרה המרחבית המפרידה בחציצה מוחלטת בין "כאן לשם".

כאן טמון יסוד ההבדל בין דפוסי התארגנותו של חמאס בעזה, המופרדת מאחורי גדרות, לבין קשיי התארגנותו ביהודה ובשומרון, כולל במרחב חברון, שם הוא מוכר כבעל עוצמה.

תנאי פירוז

בהחלטת ראש הממשלה שרון לממש את הנסיגה מרצועת עזה במלואה, כולל ויתור על האחיזה בציר "פילדלפי" בגבול רצועת עזה ומצרים, נוצרו תנאים להצטיידות חמאס והג'יהאד בנשק תקני מתקדם בכמויות גדולות. מהלך דומה ביהודה ובשומרון שיאות לדרישה הפלסטינית לויתור על בקעת הירדן עלול להביא לפתח גוש דן ונמל התעופה בן-גוריון פוטנציאל איזמים בלתי מתקבל על הדעת.

אלה רק מקצת השיקולים החייבים להבחן בכובד ראש לקראת כל צעד דומה ביהודה ושומרון. במה שקרה אם כן ברצועת עזה מאז קיץ 2005, על מלוא הקשיים שהוצבו בפני ישראל במלוא נוכחותם המאתגרת, טמונה לפיכך ברכה, בבחינת תנאי למידה מ"ניסוי מעבדה" מקדים. תוצאות הניסוי - הנחוות יום יום על בשרם של תושבי עוטף עזה וערי הדרום - מסייעות היטב במאבק על דעת הקהל, בהמלצה להטלת ספק בחכמת ה"מומחים" הממשיכים לחתור לנסיגות נוספות ביו"ש עד קו גדר ההפרדה. ההבטחה הטמונה בסיפור המרחבי "הם שם ואנחנו כאן" נוסתה במלואה ברצועת עזה וכשלה באורח מחפיר.

במאבק הציבורי על הסיפור המסביר את היגיון התפתחות האיום מעזה מאז ההתנתקות טמונה הצלת מדינת ישראל מפני פוטנציאל הסיכון החבוי ב"פתרון" שתי המדינות.

המאמר התפרסם בישראל היום ב-9.8.2019.

*אלוף (מיל') גרשון הכהן הוא עמית מחקר בכיר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים. שירת בצה"ל במשך ארבעים ושתיים שנים. פיקד על חיילים בקרבות מול מצרים וסוריה. לשעבר מפקד גיס ומפקד המכללות הצבאיות.